

Nuorten ääni

Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa

Nuorten ääni

Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa

European Agency for Development in Special Needs Education

Tämä raportti on yhteenveto Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen yhteistyössä Portugalin opetusministeriön kanssa järjestämän eurooppalaisen kuulemistilaisuuden *“Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa”* esityksistä ja tuloksista. Kuulemistilaisuus pidettiin Portugalin EU:n puheenjohtajuuskauden yhteydessä Lissabonissa syyskuussa 2007.

Kehittämiskeskus on laatinut raportin tilaisuuteen osallistuneiden nuorten puheenvuorojen perusteella ja haluaa esittää kiitoksensa kaikille tilaisuuteen osallistuneille nuorille.

Tapahtumasta on saatavana yksityiskohtaisempaa aineistoa kehittämiskeskuksen sivustosta osoitteesta www.european-agency.org/european-hearing2007

Toimittajat: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen työntekijät Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber ja Axelle Grünberger.

Julkaisun lainaaminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan selkeästi.

Jotta tiedot olisivat mahdollisimman monien saatavilla, tämä tiedotusjulkaisu on tarjolla muokattavassa sähköisessä muodossa 21 kielellä. Julkaisun sähköiset versiot ovat saatavana Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen sivustosta osoitteesta

www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Kannen kuva: Viktorija Proskurovska

ISBN: 978-87-92387-26-4 (sähköinen) ISBN: 978-87-92387-05-9 (painettu)

2008

European Agency for Development in Special Needs Education

Sihteeristö:
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C, Denmark
Puh.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brysselin toimisto
3, Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels, Belgium
Puh.: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Raportin julkaisemiseen on saatu tukea Euroopan komission Koulutuksen ja kulttuurin pääosastolta:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

SISÄLLYS

Esipuhe	5
Johdanto	7
Ote Portugalin opetusministerin Maria de Lurdes Rodriguesin puheenvuorosta	9
Nuorten osallistujien näkemyksiä	11
<i>Toisen asteen yleissivistävässä koulutuksessa opiskelevien osallistujien näkemyksiä.....</i>	<i>11</i>
<i>Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien osallistujien näkemyksiä</i>	<i>14</i>
<i>Korkea-asteella opiskelevien osallistujien näkemyksiä</i>	<i>16</i>
Ote Portugalin opetusministerin Valter Lemosin esityksestä	19
Lissabonin julistus	20
<i>Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta</i>	<i>20</i>

Esipuhe

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen (jäljempänä kehittämiskeskus) jäsenmaat sopivat järjestävänsä vuonna 2007 eurooppalaisen kuulemistilaisuuden, johon kutsuttaisiin erityistä tukea tarvitsevia nuoria pohtimaan ja keskustelemaan koulutuksestaan ja tulevaisuudennäkymistään. Erityiseksi painopistealueeksi valittiin nuorten omat kokemukset, näkemykset ja ehdotukset inklusiivisen koulutuksen toteutuksesta.

Tämä oli toinen kehittämiskeskuksen järjestämä kuulemistilaisuus. Ensimmäinen erityistä tukea tarvitseville nuorille järjestetty eurooppalainen kuulemistilaisuus pidettiin Euroopan parlamentissa Brysselissä vuonna 2003.

Kaikissa kehittämiskeskuksen jäsenmaissa tiedostettiin tilaisuuden järjestämisen haasteellisuus, sillä osanottajia oli 29 maasta (vuonna 2003 osallistujia oli 22 maasta).

Kuulemistilaisuus järjestettiin yhteistyössä Portugalin opetusministeriön kanssa syyskuussa 2007 Portugalin EU:n puheenjohtajuuskauden yhteydessä Lissabonissa.

Toisen eurooppalaisen kuulemistilaisuuden järjestäminen oli kehittämiskeskukselle mieluisa tehtävä ja suuri kunnia. Haluammekin erityisesti kiittää tilaisuuden 78 nuorta osallistujaa, heidän perheitään, opettajiaan ja tukihenkilöitään sekä maiden opetusministeriöitä, Eurooppalaisten ja kansainvälisten järjestöjen edustajia ja kaikkia Portugalin viranomaisia heidän panoksestaan ja sitoutumisestaan. Ilman heitä tätä tärkeää tilaisuutta ei olisi voitu toteuttaa.

Jørgen Greve
Puheenjohtaja

Cor J.W. Meijer
Johtaja

Johdanto

Vuonna 2006 kehittämiskeskuksen edustajia pyydettiin nimeämään maistaan kaksi tai kolme opetuksen järjestäjää tai oppilaitosta "Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa"-tilaisuuteen. Mukaan toivottiin yhtä toisen asteen yleissivistävää oppilaitosta, yhtä ammatillista oppilaitosta ja yhtä korkea-asteen oppilaitosta.

Valittujen oppilaitosten tai luokkien oppilaita ja opiskelijoita pyydettiin pohtimaan Brysselissä vuonna 2003 järjestetyn ensimmäisen eurooppalaisen kuulemistilaisuuden tuloksia ja keskustelemaan seuraavista kolmesta aiheesta:

1. Mitkä ovat **oman koulutuksenne keskeiset parannukset ja haasteet**, joista haluatte kertoa ja keskustella muiden eurooppalaisten oppilaitosten edustajien kanssa? Esittäkää mahdolliset kehittämissuositukset tai suositukset.
2. **Mitä mieltä olette inklusiivisesta opetuksesta?** Haluatteko tuoda erityisesti esiin sen etuja, haasteita ja/tai esteitä? Haluatteko mainita ja/tai esittää kehittämissuosituksia?
3. Mikäli teillä on selkeitä odotuksia tulevasta koulutuksestanne, työstänne ja elämästänne, voitteko kuvata niitä **keskeisiä esteitä, jotka tulisi mielestänne poistaa, jotta odotuksenne voisivat täyttyä?**

Kutakin nimettyä opetuksen järjestäjää tai oppilaitosta pyydettiin nimittämään yksi osanottaja tilaisuuteen. Tilaisuuden osanottajat tapasivat päivää ennen kuulemistilaisuutta vaihtaakseen mielipiteitä ja keskustellakseen edellä luetelluista kysymyksistä koulutustasokohtaisissa työryhmissä (yleissivistävä toinen aste, ammatillinen koulutus ja korkea-aste). Nuoret osallistujat olivat valmistautuneet kuulemistilaisuuteen huolellisesti, keskustelut olivat asiallisia, ja mielipiteitä vaihdettiin avoimesti ja muiden näkemyksiä aidosti kunnioittaen.

Merkille pantavaa on, että tilaisuuteen osallistuvilla nuorilla oli hyvin monenlaisia erityisen tuen tarpeita. Useimmat opiskelivat yleisopetuksessa.

Keskustelujen tulokset esitettiin Portugalin parlamentissa, ja niistä koostettiin Lissabonin julistus “Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta”. Julistus on kokonaisuudessaan sekä tämän raportin lopussa että erillisenä tämän julkaisun liitteenä.

Tämä yhteenvetoraportti sisältää otteita Portugalin opetusministerien avajais- ja päätöspuheenvuoroista, joissa painotetaan Portugalin opetusviranomaisten sitoutumista inklusiiviseen opetukseen.

Lissabonin julistus on yhteenveto nuorten yhteisesti esiin tuomista asioista ja yhteisistä näkemyksistä. Tässä raportissa esitellään nuorten esiin tuomia keskeisiä seikkoja, jotka liittyvät nimenomaisesti tilaisuudessa edustettuihin kolmeen koulutustasoon – toisen asteen yleissivistävään koulutukseen, ammatilliseen koulutukseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Ote Portugalin opetusministerin Maria de Lurdes Rodriguesin puheenvuorosta

Portugalin opetusministeri Maria de Lurdes Rodrigues lausui Eurooppalaisen kuulemistilaisuuden “Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa” avajaisissa Portugalin parlamentissa seuraavasti:

“On suuri ilo ja kunnia isännöidä 29 eri maata edustavien nuorten vierailua. Maista 26 on Euroopan Unionin jäsenmaita ja kolme muita maita, jotka ovat mukana aloitteessa kehittää inklusiivisen opetuksen toteuttamista kaikissa oppilaitoksissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Haluan onnitella teitä tämän aloitteen johdosta: siihen osallistuminen on merkkipaalu sekä teille että edustamillenne maille ja etenkin entistä inklusiivisemmalle Euroopalle.

Kaikkia lapsia ja nuoria koskevat osallistavan koulutuksen periaatteet laadittiin vuonna 1994 Salamancassa vuosien työn ja asiantuntijoiden maailmanlaajuisen ajatustenvaihdon pohjalta. Inklusiivisen opetuksen kehittäminen ja toteuttaminen on kaikkien opettajien, henkilöstön ja asiantuntijoiden päivittäistä työtä. Tuossa työssä keskitytään esteiden, haittojen, ennakkoluulojen sekä teknisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikeuksien tunnistamiseen, mutta myös inklusiivisuutta tehostavien ratkaisujen etsimiseen.

Inklusiivinen opetus on alati kehittyvä prosessi, joka ei pääty milloinkaan, sillä sen päämäärät ja tavoitteet muuttuvat koko ajan. Tämä ei johdu yksinomaan sosiaalisten vaatimusten ja odotusten paineesta, vaan myös tarjolla olevan tiedon ja tekniikan kehityksestä.

Huolimatta lähtökohtien eroista, jokaisessa Euroopan unionin jäsenmaassa ollaan nähdäkseen kolmen haasteen edessä: Ensimmäinen haaste on erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa työskentelevien opettajien ja tukihenkilöstön jatkuva koulutuksen tarve. Toinen haaste on erityistä tukea tarvitsevia oppilaita kouluttavien oppilaitosten fyysisten ja aineellisten olosuhteiden parantaminen. Kolmantena ovat opetusvälineiden, pedagogisen sisällön ja materiaalin kehittämisen sekä teknisten mahdollisuuksien hyödyntämisen haasteet.

Tieto- ja viestintäteknikka tarjoaa nykyisin ennennäkemättömät mahdollisuudet tiedon hankkimiseen, ja jokaisen maan tulisi osallistua sen tarjoamien mahdollisuuksien selvittämiseen ja kehittämiseen.

Tämä meidät yhteen tuonut hanke on erityinen siinä mielessä, että siinä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat osallistuvat itse inklusiivisen opetuksen kehittämiseen. Näin nuoret saavat puheenvuoron ja mahdollisuuden osallistua keskusteluun, ratkaisujen etsimiseen sekä odotusten ja visioiden pohtimiseen.

Teidän, nuorten osanottajien panoksenne avulla me pystymme taatusti kehittämään erityistä tukea tarvitsevien nuorten oppimisolosuhteita Euroopassa. Tämä seikka tekee tästä aloitteesta erityisen innovatiivisen. Haluan vielä kerran kiittää teitä jokaista tilaisuuteen osallistumisesta ja asiaan paneutumisesta, antamastanne esimerkistä ja tulevasta menestyksestänne. Teidän menestyksenne merkitsee myös meidän onnistumistamme. Jokaisen – etenkin erityistä tukea tarvitsevan – opiskelijan menestys, on työmme oikeutus. Toivon, että unelmistanne tulee totta. Toivon myös, että tästä päivästä tulee onnistunut ja että puheenvuoronne auttavat meitä kehittämistyössämme.”

Nuorten osallistujien näkemyksiä

Portugalin parlamentin täysistunnossa nuoret osallistajat kertoivat aiheista, joista he olivat keskustelleet yhdessä oman koulutustasonsa työryhmissä kuulemistilaisuutta edeltävänä päivänä.

Näitä aiheita käsitellään tarkemmin seuraavassa. Aiheet ovat siinä järjestyksessä, jossa nuoret keskustelivat niistä ennen kuulemistilaisuutta:

- Koulutuksen keskeiset parannukset ja haasteet
- Näkemykset ja mielipiteet **inklusiivisesta opetuksesta**
- Keskeiset esteet, jotka tulisi poistaa **tulevaisuuden** tavoitteiden tieltä.

On huomattavaa, että kaikki osallistajat olivat yhtä mieltä siitä, että vuoden 2003 eurooppalaisessa kuulemistilaisuudessa esitetyt tulokset ja haasteet ovat edelleen tärkeitä, vaikka edistymistä onkin tapahtunut.

Painokkaiden näkemysten havainnollistamiseksi seuraavassa tekstissä on suoria lainauksia nuorten työryhmissä esittämistä puheenvuoroista.

Toisen asteen yleissivistävässä koulutuksessa opiskelevien osallistujien näkemyksiä

Useimmat osallistajat opiskelivat yleisopetuksen opetusryhmissä.

Työryhmäkeskusteluissa he ilmaisivat yleisen tyytyväisyytensä koulutukseen ja olivat sitä mieltä, että heidän opiskeluaikanaan oli tapahtunut **kehitystä**.

Koulutuksen saavutettavuus ja esteettömyys nähtiin edelleen yhdeksi keskeisistä **haasteista**, johon kuuluu sekä rakennusten esteettömyys että oppimateriaalien ja opetusvälineiden puutteellinen käyttäjälähtöisyys ja käytettävyys erilaisten erityisen tuen tarpeiden kannalta. Karinin mukaan: “nykyiset koulut eivät ole kaikilta osin esteettömiä kaikille vammaisille, esimerkiksi näkövammaisille.”

Apuvälineet, kuten tietokoneet, digitaalikamerat, mikrofonit jne. ovat erittäin tärkeitä. Tarvittavia välineitä ei kuitenkaan yleensä ole joko lainkaan saatavilla tai niitä ei ole riittävästi. Toisinaan nuoret ja heidän perheensä eivät tiedä, mistä laitteita saisi.

Koulutuksen saavutettavuus liittyy myös avustajien tai tukihenkilöstön saatavuuteen. Joissain tapauksissa ongelmana on, että nuorten oppilastoverit ovat ainoita, jotka voivat antaa tarvittavaa tukea.

Nuorten osallistujien mukaan opettajien asenteilla on keskeinen merkitys. Opettajien tulisi ottaa huomioon oppilaiden erityistarpeet. “Opettajien tulisi muistaa, että oppilaat ovat erilaisia, ja että heillä on erilaiset tarpeet ja erilaisia tapoja oppia”, esittää Simone. Opettajien antaman tuen ei kuitenkaan tulisi olla holhoavaa erityistä tukea tarvitsevia oppilaita kohtaan. Opettajat tarvitsevat koulutusta, jonka kautta he saavat tietoa ja voivat oppia ymmärtämään erityisen tuen tarpeita.

Inklusiivinen opetus nähtiin tärkeänä mahdollisuutena.

Toisen asteen yleissivistävissä oppilaitoksissa opiskelevat nuoret toivat keskusteluissa esiin inklusiivisen opetuksen erään tärkeän kannustavan piirteen: se tuo erilaiset ihmiset yhteen ja lisää kaikkien oppilaiden sosiaalisia taitoja, tästä on hyötyä kaikille oppilaille. Kuten Márton huomautti, inklusiivinen opetus on ylipäätään haastavampaa (myönteisessä mielessä) kuin erityisopetus: “inklusiivien opetus on erittäin tehokasta, koska siinä joutuu oppimaan, miten ratkaista eteen tulevat ongelmat.”

Inklusiivisessa opetuksessa nähtiin kuitenkin myös selkeitä ongelmia. Aude kiteytti tilanteen seuraavasti: “inklusiivinen opetus on ollut samaan aikaan sekä kaikkein kauhein että kaunein haaste, johon olen joutunut vastaamaan.” Vaikka inklusiivisuus tukee koulun ulkopuolisten sosiaalisten suhteiden syntymistä, oppilaitoksissa saattaa esiintyä ongelmia erityistä tukea tarvitsevien ja muiden oppilaiden välisessä kanssakäymisessä. “Inklusiivinen opetus on paras vaihtoehto, mutta monissa kouluissa ei ole siihen riittäviä resursseja eikä henkilöstöä”, totesi Alfred.

Lisäksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille voi olla haittaa resurssien puutteesta yleisopetuksen oppilaitoksissa tai siitä, että yleisopetuksen opettajat eivät mahdollisesti ole valmistautuneita tai heillä ei ole selvää käsitystä oppilaiden erilaisista erityisen tuen tarpeista.

Yhteenvetona kuulemiseen osallistuneet nuoret totesivat inklusiivisen opetuksen olevan hyvä asia, kunhan käytössä on tarvittavat resurssit ja kunnolliset oppimisolosuhteet.

Nuorten mielestä koulutuksen tulisi myös valmistaa heitä todelliseen maailmaan. Anna Marian ja Christopherin mukaan “koulutuksessa oppii, että pystyy enempään kuin olisi uskonut”. Osallistujat toivoivat, että olisi aina mahdollista valita yleisopetusta tarjoavan oppilaitoksen ja erityisoppilaitoksen välillä.

Kysyttäessä **tulevaisuudesta**, useimmat nuoret kertoivat haluavansa jatkaa opintojaan yliopistossa. He olivat kuitenkin huolissaan siitä, olisiko heillä todellisia valinnan mahdollisuuksia. He eivät halunneet mahdollisuuksiaan karsittavan erityistarpeidensa, tuen puutteen tai korkea-asteen opintojen puutteellisen saavutettavuuden vuoksi. Myös ennakkoluuloista korkea-asteella ja työelämässä oltiin huolissaan.

Toisen asteen yleissivistävissä oppilaitoksissa opiskelevat osallistujat ilmaisivat selkeästi haluavansa päättää itse tulevaisuudestaan. He eivät halua olla erillään muusta yhteiskunnasta, vaan saada samat mahdollisuudet kuin muutkin.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien osallistujien näkemyksiä

Suurin osa ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista osallistujista opiskeli yleisopetuksen opetusryhmissä. Jotkut opiskelivat molemmissa, sekä yleis- että erityisopetuksen ryhmissä ja vain harvat opiskelivat erityisoppilaitoksissa. Merkille pantavaa on myös se, että tässä osallistujaryhmässä erityisen tuen tarpeiden kirjo oli suurempi kuin muissa ryhmissä.

Tähän ryhmään kuuluvat nuoret olivat periaatteellisella tasolla selkeästi sitä mieltä, että heidän oikeuksiaan ei aina kunnioitettu eikä otettu asianmukaisesti huomioon. He eivät myöskään halunneet muita parempaa kohtelua tai suojelua vammaisuutensa vuoksi. Fabienin, Séverinen ja Fabion kanta oli selvä: “me olemme samanlaisia kuin muutkin, mutta toisinaan tarvitsemme tukea. Meihin pitää luottaa ja meille pitää antaa arvoa. Emme halua, että meitä kohdellaan vammaisina. Mitjan sanoin: “meidän on hyväksyttävä toisemme ulkonäöstä, tiedoista ja taidoista riippumatta. Sitä kautta yhteiskunnasta tulee tasa-arvoisempi.”

Vaikka nuoret suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti oppilaitoksiinsa ja opettajiinsa, he mainitsivat joitakin olennaisia **kehittämiskohteita**. Joillakin osallistujista oli ollut vaikeuksia saada tarvitsemaansa tukea. Toisinaan opettajat eivät ole perillä asioista tai riittävän kiinnostuneita erityisen tuen tarpeista, ja toisinaan tarvittavaa tukea ei ole saatavissa. “Opettajien tulisi käyttää erilaisia opetusmenetelmiä, jotta kaikki oppilaat ymmärtäisivät”, sanoivat Iroi ja Vassilis.

Keskusteluissa tuli erittäin selvästi esille se, että laadukasta tukea ei voi antaa perehtymättä erilaisten tukitarpeiden eroihin.

Amy totesi: “nuorille on annettava mahdollisuus oppia omaan tahtiinsa, sillä silloin oppimisesta tulee miellyttävää ja koulutuksesta antoisa kokemus.”

Osallistujat kokivat julkisten kulkuneuvojen ja rakennusten esteellisyyden ongelmaksi, ja se mainittiin merkittävänä **haasteena**.

Osallistujista kaikki yleisopetuksen opetusryhmissä opiskelevat olivat vahvasti **inklusiivisen opetuksen** kannalla. “Yleisopetusta tarjoavissa kouluissa opetussisällöt ovat korkeatasoisia. Se valmistaa meitä tulevaisuuteen ja työelämään kuulevien maailmassa”, totesi Steven. Osa erityisoppilaitoksissa opiskelevista nuorista oli inklusiivisen opetuksen kannalla ja piti sitä parhaana vaihtoehtona, muutamat osallistujista pitivät suojatumpaa ympäristöä parempana. Mahdollisuudesta valita koulutusympäristö vapaasti oltiin yhtä mieltä: valinta tulisi voida tehdä ilman ulkopuolista painostusta, oman tilanteen mukaan ja mahdollisimman monesta vaihtoehdosta.

Osallistujat ilmaisivat toivovansa mahdollisuutta elää **tulevaisuudessa** mahdollisimman itsenäisesti. Kaikki halusivat opiskella, ja kaikki olivat vakavasti huolissaan tulevista työnsaantimahdollisuuksistaan. Osallistujien näkemys oli, että he eivät ole tasa-arvoisessa asemassa vammattomiin vertaisryhmiinsä nähden.

Osallistujat luottivat kuitenkin omiin kykyihinsä ja heidän tavoitteensa olivat selkeitä, mutta he olivat epävarmoja siitä, tunnistetaanko heidän todellinen potentiaalinsa oppilaitoksissa ja yhteiskunnassa ylipäätään.

Korkea-asteella opiskelevien osallistujien näkemyksiä

Tässä yhteydessä on syytä maininta, että korkea-asteen oppilaitoksissa opiskelevien osallistujien ryhmässä oli enemmän näkövammaisia kuin muiden koulutustasojen ryhmissä. Tästä johtuen tässä ryhmässä viitattiin usein nimenomaan näkövammaisuuteen.

Osallistujat mainitsivat sokeiden ja näkövammaisten mahdollisuuden saada tietoa **parantuneen** tietotekniikan ja internetin myötä. Heille oli

tarjolla myös sähköisiä kirjoja ja äänikirjoja. Toiset osallistujat mainitsivat tietoisuuden vammaisuudesta lisääntyneen. Esimerkiksi liikkuvuus ja esteettömyys ovat yhä enemmän esillä julkisessa keskustelussa. Myös vapaaehtoisten avustajien ja ystävien tuki mainittiin myönteisenä seikkana.

Esiin tuotiin myös monia **haasteita**, ja ne liittyivät pitkälti juuri edellä mainittuun myönteiseen kehitykseen. Tiedonsaanti saattaa toisinaan olla rajoitettua tai riippua monista eri tekijöistä. Esimerkiksi uusien tietokoneiden saaminen on hidasta, sähköisten ja äänikirjojen saatavuus on rajallista ja internetin käyttöä hankaloittaa se, että uudet selaimet eivät aina sovi näkövammaisten käyttöön.

Vaikka yliopistot tuottavat itse ja toisinaan myös tarjoavat välineet näkövammaisten tarvitsemien kirjallisten materiaalien tuottamiseen, aineiston saatavuus on heikkoa. Maarjan sanoin: “Yleisaineet, joissa edellytetään kirjojen lukemista, aiheuttavat ongelmia. Tämä ongelma on seurannut minua koko koulutusurani ajan, sillä pistekirjoitus- tai äänikirjoja ei koskaan ollut riittävästi.”

Toinen esiin tuotu ongelma koski rakennusten puutteellista esteettömyyttä tai tuen ja tekniikan puuttumisesta johtuvaa opintovalikoiman suppeutta. Gabrielan kommentti kiteytti asian hyvin: “Vammaiset joutuvat valitsemaan oppilaitoksen rakennuksen esteettömyyden perusteella, eivät sen mukaan, missä he haluaisivat

opiskella. Me tahdomme voida valita haluamamme, emmekä sitä, mikä on mahdollista.”

Osallistujat kertoivat, että heidän on usein itse autettava oppilaitostaan tukiasioissa, sillä muilla opiskelijoilla tai oppilaitoksen ja yliopistohallinnon edustajilla ei aina ole tietoa siitä, millaista tukea tarvitaan.

Haasteiksi mainittiin myös tulevat työnsaantimahdollisuudet. Työnantajien asenteet ja rakennusten esteellisyys voivat haitata hakeutumista työmarkkinoille yhdenvertaisina muiden kanssa.

Osallistujat toivoivat asiantuntevampia opettajia ja tukihenkilöstöä. Tärkeinä kehittämiskohteina mainittiin lisäresurssit, oleskelutilat vammaisille opiskelijoille, selkeä kielenkäyttö opetuksessa, pienemmät ryhmäkoot ja tukiopetus. “Vammat ovat hyvin erilaisia. Yksilölliset tarpeet ovat tärkeitä, eivät yleiset tarpeet”, Diana sanoi.

Osallistujien näkemys oli, että **inklusiivinen opetus** antaa heille parhaat eväät elämään. Jotkut osallistujista pääsivät korkea-asteen koulutuksessa ensi kertaa osallistumaan yleisopetukseen. Inklusiivinen opetus nähtiin yhteiskuntaan integroitumisen ensimmäisenä askeleena.

Myös erityisoppilaitosten muuttamisesta osaamiskeskuksiksi keskusteltiin. Inklusiivisen opetuksen ja erityisen yksilöllisen tuen yhdistelmän koettiin valmistavan parhaiten korkea-asteen koulutukseen. Kaikki osallistujat olivat yksimielisiä siitä, että yleisopetukseen osallistuminen alusta lähtien tekee vahvemmaksi, antaa itseluottamusta ja kehittää itsenäisyyttä.

Keskeisiksi **tulevaisuutta** koskeviksi esteiksi nousivat kielteisistä asenteista ja tietämättömyydestä johtuvat seikat. Siirtyminen vammalähtöisestä ajattelusta kykyihin, mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin keskittyvään näkemykseen edellyttää runsaasti tarmoa ja kärsivällisyyttä. Osallistujat lupasivat ottaa ensimmäisen askeleen, vaikka se vaatiikin heiltä enemmän rohkeutta ja periksi antamattomuutta kuin muilta opiskelijoilta. Kaisu totesi: “On hyvä tietää, mikä edessä odottaa, vaikka se olisikin vaikeaa.”

Ote Portugalin opetusministerin Valter Lemosin esityksestä

Opetusministeri, tri Valter Lemos sanoi eurooppalaisen kuulemistilaisuuden päätöspuheenvuorossaan:

“Haluan esittää täällä tänään läsnä oleville nuorille onnitteluni heidän osoittamastaan innostuksesta. Uskon vakaasti, että tänään Portugalin parlamentissa puhuneet nuoret ovat antaneet merkittävän panoksen aidosti inklusiivisen opetuksen toteuttamiseen koko Euroopassa.

Tiedämme kaikki, että todellista demokratiaa ei synny ennen kuin koulusta on tullut kaikkien koulu, ja uskon, että teidän täällä tänään pitämänne puheenvuorot jäävät historiaan esimerkkeinä niin tavoitteista kuin menetelmistäkin. Olemme teille kiitollisuudenvelassa tekemästänne työstä.

Haluan sanoa teidän tänään tekemänne työn seurannasta ja jatkotoimista päättävälle poliitikoille ja muille toimijoille: Me poliitikot ja päättäjät olemme saaneet tilaisuuden kuulla pyytamiämme näkemyksiä. Meidän vastuullamme on nyt esitettyjen tarpeiden toteuttaminen.

Haluankin vakuuttaa, että työ jatkuu. Tänään esitetyistä kokemuksista ja suosituksista tullaan EU:n puheenjohtajuuskauden yhteydessä laatimaan yhteistyössä Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen kanssa yhteenveto, jota voidaan lähitulevaisuudessa hyödyntää lähteenä. Toivomme, että tänä syyskuun 17. päivänä Portugalin parlamentissa Lissabonissa hyväksytyt suositukset tulevat muodostamaan kehyksen aidosti inklusiivisen opetuksen toteutukselle.

Meillä on ollut kunnia saada teidät vieraiksemme tänne Portugaliin näiksi kahdeksi päiväksi ja tulemme muistamaan tekemänne työn askeleena kohti kaikkien koulua – aidosti demokraattista koulutusta. Toivotan teille kaikille hyvää jatkoa!”

Lissabonin julistus

Lissabonin julistus “Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta” on laadittu kuulemistilaisuuteen osallistuneiden nuorten keskeisten näkemysten pohjalta.

Julistus sisältää kuulemistilaisuuteen osallistuneiden nuorten yhteisesti esittämät seikat. Julistuksessa tuodaan selvästi julki oikeus kunnioittavaan kohteluun ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin, sekä oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

Siinä tuodaan esille myös nuorten näkemyksiä mahdollisista eduista: inklusiivisesta opetuksesta on hyötyä sekä erityistä tukea tarvitseville että muille oppilaille/opiskelijoille, se kehittää sosiaalisia taitoja, ja se on paras vaihtoehto, kunhan sen toteuttamiseen on edellytykset.

Julistuksessa tuodaan esiin myös kehittämissuhteita, joiden avulla voidaan mahdollistaa sosiaalinen liikkuvuus ja koulutuksen täysi saavutettavuus. Tähän tavoitteeseen voidaan päästä ainoastaan ottamalla huomioon yksilölliset tarpeet.

Lissabonin julistus antaa ainutlaatuisen panoksen inklusiivisesta opetuksesta käytävään keskusteluun, sillä siinä tuodaan julki erityistä tukea tarvitsevien nuorten yhteinen näkemys. Tavoitteena on, että julistuksessa ja tässä julkaisussa esitetty nuorten selkeä viesti innoittaa koulutusalan päättäjiä ja toimijoita heidän työssään.

Julistus on kokonaisuudessaan sekä tämän julkaisun lopussa että erillisenä tämän julkaisun liitteenä.

Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta

Portugalin opetusministeriö ja Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus järjestivät 17.9.2007 Portugalin Euroopan unionin puheenjohtajuuskauden yhteydessä kuulemistilaisuuden otsikolla “Young Voices: Meeting Diversity in Education” (Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa).

Lissabonin julistus “Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta” on laadittu 29 maata¹ edustavien erityistä tukea tarvitsevien toisen asteen, ammatillisen koulutuksen tai korkea-asteen oppilaitoksissa opiskelevien nuorten yhteisen esityksen pohjalta. Tämä julistus sisältää asiat, joita nuoret esittivät Lissabonin täysistunnossa Assembleia da República:ssa inklusion edellytyksistä liittyen oikeuksiin, tarpeisiin, haasteisiin ja suosituksiin.

Tämä julistus on linjassa aiempien virallisten eurooppalaisten ja kansainvälisten asiakirjojen kanssa. Näitä ovat esimerkiksi: Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden opetusministerien päätöslauselma vammaisten lasten ja nuorten integroimisesta yleiseen koulutusjärjestelmään (EY, 1990); Salamancan julistus erityisopetuksen periaatteista, toimintatavoista ja käytännöistä ja puiteohjelma erityisopetusta varten (UNESCO, 1994); Luxemburgin peruskirja (Helios-ohjelma, 1996); Neuvoston päätöslauselma vammaisten oppilaiden ja opiskelijoiden yhtäläisistä mahdollisuuksista koulutukseen (EY, 2003); Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (Yhdistyneet kansakunnat, 2006).

Nuoret esittivät yhteisen kantansa siitä, millaisia OIKEUKSIA heillä on:

- Meillä on oikeus kunnioitukseen ja yhdenvertaiseen kohteluun. Emme halua myötätuntoa; haluamme, että meihin suhtaudutaan kunnioittavasti tulevana aikuisina, joiden on elettävä ja työskenneltävä normaalissa ympäristössä.
- Meillä on oikeus samoihin mahdollisuuksiin kuin muillakin tarpeitamme vastaavan tuen avulla. Kenenkään tarpeita ei saa jättää huomiotta.
- Meillä on oikeus tehdä omat päätöksemme ja valintamme. Meidän ääntämme on kuultava.
- Meillä on oikeus itsenäiseen elämään. Mekin haluamme perheen ja asunnon, joka soveltuu tarpeisiimme. Monet meistä haluavat mahdollisuuden opiskella yliopistossa. Mekin haluamme tehdä työtä emmekä halua, että meidät eristetään muista ihmisistä.

¹ Alankomaat, Belgia (flaamin- ja ranskan-kieliset yhteisöt), Bulgaria, Espanja, Irlanti, Islanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekin Tasavalta, Unkari, Viro ja Yhdistynyt Kuningaskunta.

- Kaikkien yhteiskunnan jäsenten tulee tiedostaa, ymmärtää ja tunnustaa oikeutemme.

Nuoret kertoivat selkein sanoin, millaisia PARANNUKSIA he ovat kokeneet koulutuksessaan:

- Yleisesti ottaen olemme saaneet tyydyttävää tukea, mutta edelleen tarvitaan parannuksia.
- Rakennusten esteettömyys on parantunut. Liikkuminen ja rakennetun ympäristön esteettömyys ovat yhä enemmän esillä keskusteluissa eri tasoilla.
- Vammaisuus on muuttumassa näkyvämmäksi yhteiskunnassa.
- Tietotekniikka paranee, ja tarjolla on hyviä digitaalisia kirjoja.

Nuoret toivat esiin HAASTEITA ja TARPEITA:

- Ihmisillä on erilaisia saavutettavuus- ja esteettömyystarpeita. Erityistä tukea tarvitsevat henkilöt kohtaavat erilaisia saavutettavuuden esteitä koulutuksessa ja yhteiskunnassa, esimerkiksi:

- jotkut meistä tarvitsevat enemmän aikaa opetus- ja koetilanteissa
- joskus tarvitsemme henkilökohtaista avustajaa opiskelussamme
- tarvitsemme sovelletun aineiston samoin kuin muutkin saavat oppimateriaalinsa.
- Valinnanvapautta opiskelualan suhteen rajoittavat joskus rakennusten esteettömyysongelmat, riittämätön teknologia sekä materiaalien (esim. laitteiden ja kirjojen) saavutettavuusongelmat.
- Me tarvitsemme itsellemme ja tulevaisuudellemme tärkeitä taitoja.
- Me tarvitsemme toimivaa yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa ohjausta mahdollisuuksistamme koko koulutuksemme ajan.
- Vammaisuudesta ei vielä kukaan tiedetä tarpeeksi. Opettajilla, muilla oppilailla ja joillakin vanhemmilla on joskus negatiivisia asenteita meitä kohtaan. Vammattomien ihmisten tulisi tiedostaa, että he voivat kysyä vammaiselta henkilöltä itseltään, tarvitaanko apua vai ei.

Nuoret käsittelivät INKLUUSIOTA KOULUTUKSESSA:

- On erittäin tärkeää, että jokaiselle annetaan vapaus valita, missä he haluavat opiskella.
- Inklusio on paras vaihtoehto, jos olosuhteet ovat meille sopivat. Tämä tarkoittaa, että tarjolla pitäisi olla tarvittavaa tukea, resursseja

ja koulutettuja opettajia. Opettajien on oltava motivoituneita, ja heillä on oltava ymmärrystä ja runsaasti tietoa tarpeistamme. Heidän on oltava hyvin koulutettuja, kysyttävä meiltä, mitä tarvitsemme, ja koordinoitava toimintaansa tehokkaasti koko koulutuksemme ajan.

- Me näemme inklusiivisessa opetuksessa paljon etuja: saamme lisää sosiaalisia taitoja; kokemuspöörimme laajenee; opimme tulemaan toimeen todellisessa maailmassa; me tarvitsemme ystäviä ja kanssakäymistä niin erityistä tukea tarvitsevien kuin muidenkin ihmisten kanssa.

- Inklusiivinen opetus ja yksilöllinen erityinen tuki on parasta valmistelua jatkokoulutusta varten. Erikoistuneet keskuksot voisivat auttaa tukemaan meitä ja tiedottamaan yliopistoille asianmukaisesti avusta, jota tarvitsemme.

- Osallistavasta opetuksesta on hyötyä kaikille osapuolille – niin meille kuin muillekin.

Nuorten YHTEENVETO:

Meidän on rakennettava oma tulevaisuutemme. Meidän on raivattava esteet sekä itsestämme että muista. Meidän on kasvettava vammaisuutemme yläpuolelle – silloin maailma hyväksyy meidät paremmin.

Lissabon, syyskuu 2007

Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa esittelee Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen yhteistyössä Portugalin opetusministeriön kanssa järjestämän eurooppalaisen kuulemistilaisuuden tuloksia.

Kuulemistilaisuus pidettiin Portugalin EU:n puheenjohtajuuskauden yhteydessä Lissabonissa 17. syyskuuta 2007.

Kehittämiskeskus on laatinut raportin tilaisuuteen osallistuneiden nuorten puheenvuorojen pohjalta.

Lissabonin julistus "Nuorten näkemyksiä osallistavasta koulutuksesta" on kuulemistilaisuuden keskeinen anti. Julistus on kokonaisuudessaan mukana sekä tämän julkaisun lopussa että sen erillisenä liitteenä.